

TURKİYE ÖĞRETMENLER SENDİKASI

EĞİTİM EL KİTABI

6

Hilmi Özgen
**KREDİ
YAĞMASI**

TÜSTAV

HALK, İSTEDİĞİNİ YAPABİLSE BİLE,
UYANDIRILMADIKÇA, NE İSTEDİĞİNİ BİLEMEZ...

BU KİTAPLARI

NİÇİN ÇIKARIYORUZ?

Biz öğretmenler; toplumumuzu ve ülkemizi Mustafa Kemal'in gösterdiği yolda ve yönde ileri üretim ve yönetim aşamalarına ulaştırmak istiyoruz. İdeolojimizin ve eylemlerimizin temel amacı budur. Bunun en doğru yolu, toplum yapımızın temeline inen köklü reformların yapılmasıdır, yani altyapı devrimidir. Altyapı devrimi yapılmadıkça, üstyapıda (hukukta, ahlâkta, felsefede, yazıda, ölçü ve tartıda, sanatta...) yapılan değişiklikler bünyeyi etkilemez. Toplum, bunalmasına devam eder.

Bu yüzden biz, "devrim için eğitim" diyoruz. Toplumsal ve ulusal çıkarlarımızı bu yolda ve bu yönde görüyoruz. Bu amaçla çıkardığımız bu el kitapları hepimizin yararlanacağı başlıca bilgi kaynağı olacaktır.

Bize, "Politik faaliyet yapıyorsunuz, ideolojik çaba gösteriyorsunuz..." diyenler, bize kanun kitap dersi vermeye kalkanlar, aslında, çağdaş anlamda bir felsefi kültürden yoksundurlar. Dün "on" üzerinden "4,5" numara verip sınıf geçirdiklerimiz bugün bize ders vermeğe kalkmasınlar!.. Yayınladığımız bu kitapçıkları onlar da okurlarsa, bizim gibi onlar da eksiklerini gidermiş olacaklardır.

T. Ö. S.

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER SENDİKASI

**Y a z a n :
HİLMİ ÖZGEN**

KREDİ YAĞMASI

TÜSTAV

**TÖS Genel Merkezi, Gazi M. Kemal Bulvarı, 14/1
Yenişehir — ANKARA**

Kapak Düzeni : *Ozan SAĞDIÇ*

TÜSTAV

Bu el kitabı 15.000 sayı olarak Temmuz
1969'da TÖYKO matbaasında basılmıştır.

KREDİ YAĞMASI

Liberal ekonomilerin üzerinde titizlikle durdukları "kredi sanayii", yani, özel sermaye bankaları az gelişmiş toplumlarda fakir halk kitlelerinin sömürülmesine yol açan kuruluşlar olarak çok kötü örnekler teşkil etmektedirler.

Yurdumuzda 1960 yılından sonra tasfiye haline geçen yedi özel sermaye bankasının acıklı durumları, aydınların bu konu üzerinde ciddi olarak tartışmalarını gerektirir niteliktedir. Bu bakımdan bankaların işleyişleri hakkındaki gerçekleri açıklamakta çok büyük yararlar vardır.

I — BANKALAR KANUNUNUN YETERSİZ YÖNLERİ:

1958 yılında yayınlanan 7129 sayılı Bankalar Kanununun 7 senelik uygulaması sonunda ihtiyaçları karşılamadığı, yolsuzlukları önleyemediği ve fakir halk kitlelerinin sömürülmesine mani olamadığı anlaşılmıştır. Bu kanunun yeni ihtiyaçlara göre ve Anayasamızın Sosyal Devlet anlayışına uygun olarak yeniden düzenlenmesi kesin bir zorunluktur.

Demokrat iktidarın enflasyona kaydığı ve pembe ufukları kara bulutların yavaş yavaş kaplamaya başladığı günlerde çıkan bu kanun, bir çok bilim adamlarımızca fazla Devletçi ve kredi sanayiini rahatsız edecek mahiyette görülerek o tarihlerde sert eleştiriler yapılmış ve özel sermaye bankalarının bu kanun yüzünden rahat nefes alamıyacakları ileri sürülmüştü. Halbuki on bir yıllık uygulama sonucunda yedi özel sermaye bankasının tasfiye haline geçmiş olması göstermiştir ki, özel sermaye bankalarında

yüksek ücretlerle müşavirlik yapan bazı bilim adamlarımız aldanmışlar ve aksine bu kanunun bir çok kötülükleri önleyemediği meydana çıkmıştır.

1960 Devriminden sonra bankaların sıkı bir mürakabe-ye tâbi tutulmaları ile anlaşılmıştır ki, aktif hesaplarda görülen bir yığın alacaklar ölü rakamlardır. Bunların ciddi şekilde takibine geçildiği anda borçlulardan bir çoğu iflâs etmekte ve banka idarecileri bu durumdan habersiz görünmetedirler. 27 Mayıs Devriminden altı ay sonra çıkarılan 153 sayılı kanunla, bu büyük çöküntü önlenmek istenmiştir. Ancak bu kanunla ihdas edilen binde yarım oranındaki özel fonlarla biriken paralar, meydana çıkan büyük zararları karşılayamamış ve Merkez Bankası tasfiye haline geçen bankalara avans vermek suretiyle bunların tedricen tasfiyelerine yardım etmek zorunda kalmıştır.

12.11.1966 tarihli Merkez Bankası Bültenindeki bilgilere göre, bu güne kadar bu hesaptan 215.736.000 liralık ödeme yapılmıştır. Buna karşılık binde yarım oranındaki fonlarla biriken paralar beş yılda ancak 25 milyon liraya ulaşabilmiştir. Tasfiye haline geçen bankaların halen aktif hesaplarında görülen şüpheli alacakların adları konularak kesin zararlar hesabına alındıkları zaman meydana çıkacak açık miktarının 500 milyon lirayı geçeceği tahmin eedildiğine göre sadece bu yedi bankanın zararlarını karşılamak için birikmesi icabeden fonları 50 yıl daha beklememiz gerekecektir.

Bankalar Kanunu tatbikatını bu kötü sonuca ulaştıran nedenleri araştırarak olursak, akla gelen en önemlileri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- 1 — Bankaların kurdukları müessese ve ortaklıklara yatırdıkları sermayelerin ve kredilerin kötüye kullanılması,
- 2 — Bankalarca verilen teminat mektuplarının büyük yolsuzluklara yol açması,
- 3 — Büyük hissedarların hısım ve akrabalarına veya

banka idarecilerinin yakınlarına çok yüksek miktarlarda karşılıksız krediler açılması,

- 4 — Hazineye az vergi ödemek için masrafların kabartılması ve bunun için de bankanın hatırlı kişilere çok yüksek ücretler ödemesi,
- 5 — Özel sermaye bankalarına Devletçe hazine aleyhine bazı yardımlar yapılması,
- 6 — Yeminli Bankalar murakıplarınca kredi muamelelerinin gereği kadar kontrol edilememesi ve yazılan, raporların değerlendirilmemesi.

Şimdi bu noktalar üzerinde kısaca durarak canlı örnekleriyle açıklamaya çalışalım :

- 1 — **Bankaların finanse ettikleri ortaklıklara yatırdıkları sermayelerin ve açıklıkları kredilerin kötüye kullanılması :**

Bankalar Kanunun 39. maddesinde :

“Bir bankanın kendi müessese veya iştirakçilerinin hepsine birden açacağı kredilerin toplamı, bankanın ödenmiş sermaye ve ihtiyatları yekûnunun % 20 sini geçemez” denilmektedir.

Öte yandan Bankaların kendi müessese ve iştiraklerine tahsis edebilecekleri sermaye miktarı da 48. madde ile sınırlanarak :

“Bankaların iştiraklerine veya kendi kurdukları müessese ve ortaklıklara tahsis edecekleri sermayenin umumi yekûnu ödenmiş sermayeleri ile ihtiyatlar toplamının % 10'unu geçemez” denilmektedir. Bu iki hüküm özel bankaların bu yoldan yapacakları her türlü yolsuzlukları önlemekte ise de, 48. maddenin 2. fıkrasındaki istisna hükmü, bütün kapıları açarak kötü uygulamalara imkân sağlamıştır.

Filhakika, maddenin ikinci fıkrasında şöyle denilmektedir :

"Ancak memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu ve münhasıran sanayi, madenler, enerji, bayındırlık, nakliyat ve ihracat işleriyle uğraşan veya bu sahalara kredi açmak üzere kurulmuş iştirakler ve teşebbüsler bu hükümden istisna edilmiştir."

Yurdumuzda kanunların uygulanmasında bütün sapmalar ve yolsuzluklar bu gibi istisna hükümlerinden ileri gelmektedir. Hangi özel amaçlarla kanuna sokulduğu anlaşılamıyan bu hükme ait Hükümet gerekçesinde "...bankaların iştiraklerini memleketimizin iktisaden kalkınmasında hayati önemi olan faaliyet alanlarına kanalize edilmek..." istendiği ileri sürülerek, sigortacılık işleri dahi bu istisnanın kapsamına alınmıştır.

Ancak kanunu inceleyen muvakkat encümen bu konuda direnerek "Bankacılık ve Sigortacılık" işleri istisnalar dışında bırakılmış ve sonradan Maliye Bakanlığının bir tebliği ile Turizm faaliyeti de istisnalar arasında bulunan "sanayi" teriminin içine alınmıştır. Yurdumuzda her iktidar döneminin kirli hesapları incelenirken görülmüştür ki, o devrin nüfuzlu iktisadîleri, kanunların aralık kapılarını zorlarken "Memleketin iktisaden kalkınması" gerekçesini ileri sürerek tazyiklerde bulunmuşlar ve bu yoldan şahıslarına ve çevrelerine büyük çıkarlar sağlamışlardır. İşte bu istisna hükümleridir ki, bir çok özel bankaların kendi iştiraklerine bol bol sermaye tahsis etmeleri imkânını sağlamış ve bu yoldan kaçırılan paralar sonradan, ana bankanın müşkül durumlara düşmesine ve hatta tasfiye haline geçmesine sebep olmuştur.

En son örnek olarak gösterebileceğimiz Türkiye Kredi Bankası bu istisna hükmünden faydalanarak kurduğu porcelen sanayii teşebbüsüne büyük paralar tahsis etmiş ve bu kuruluşun zarar etmesi yüzünden aciz haline düşmüştür.

Keza, Bankaların gayri menkul üzerine ticaret maksadıyla muamele yapamayacakları hakkındaki 50. ci madde hükmü de "iştirakçilerin iştigal mevzularına giren iş yeri,

fabrika, imalâthane... gibi taşısız mallar edinebilecekleri..." şeklindeki bir istisna ile zorlanarak kredi yolsuzluğuna imkân sağlanmış ve Doğu Bank'ın büyük bir iş hanına para-larını bağlaması sonradan tasfiye haline gelmesinde etkili olmuştur.

2 — Teminat Mektupları Yolsuzlukları :

Bankalar Kanununun uygulanmasında en büyük yolsuzluklar mali durumları bozuk kişilere teminat mektupları vermek suretiyle cereyan etmektedir. Özellikle Devlete ve kamu iktisadi teşebbüslerine karşı taahhütlere giren bir takım maceracı iş adamları, bu imkânları faydalanarak Devleti ve bankaları büyük zararlara sokmuşlardır.

Bu muamelenin ceryanında o kadar ince hukuk oyunlarına girilmiştir ki çok kere teminat mektubunu veren banka sonradan kendisini sorumluluktan kurtarmak için bile bile noksan işlemler yapmış ve bu noksanlığın farkına varamıyan zavallı Devlet memurlarını müşkül durumlara düşürmüştür. 27 Mayıs Devriminden önceki yıllarda, hangi bankanın, hangi şubesinin menfaat karşılığında teminat mektubu verdiği, dalavereci iş adamları çevresinde gizli bir istihbarât gibi kulaktan kulağa fısıldanmıştır. Şahsan tanıdığımız bazı kişiler bir miktar para kaptırarak aldıkları bu teminat mektupları ile bankaları ve devlet dairelerini büyük zararlara sokmuşlardır. Sadece teminat mektuplarından dolayı bankaların uğradıkları zararlar 150-200 milyon lirayı geçmektedir. Devletin bu teminat mektuplarına güvenerek, kötü niyetli müteahhitlere verdikleri avanslardan dolayı uğranılan zararlar bu hesaba dahil değildir.

Bu işler neden böyle olmuştur? Bankalar Kanunununda bu gibi yolsuzlukları önleyecek hükümler yok mudur? Kanunun 38. maddesinde bir şahsa verilecek en çok kredi, teminat mektubu ve kefalet miktarının Bankanın ödenmiş sermayesi ile ihtiyatları toplamının % 10 unu geçemeyeceği gösterildiği halde, bu maddenin istisnası kötü yürekli-

lere açık bir kapı teşkil etmiş ve bu imkândan faydalanan dalavereci iş adamları büyük paralar kazanmışlardır.

Filhakika, 38. maddenin 2. fıkrasında sanayi, madenler, enerji ve bayındırlık hizmetleriyle nakliyat ve ihracat işleri yapanların % 25 oranına kadar bu kredilerden faydalanacakları ve hatta Maliye Bakanlığının teklifiyle Bakanlar Kurulunun bu nisbeti tekrar % 25 oranında arttırmaya yetkili olduğu kabul edilmiştir. Bu şekildeki bir çok istisnalarla ana ilkelerinden ayrılan Bankalar Kanunu, hatırlı kişilerin ve politika kodamanlarının zorlamasıyla bütütün cıgırından çıkarak büyük yolsuzlukların yapılmasına imkân hazırlanmış ve bu yolsuzluklar o derece kitabına uydurulmuştur ki Yassı Ada duruşmalarında ve ondan sonraki takibat döneminde bu suçlulardan hiç birisi hakkında ceza tatbiki mümkün olamamıştır.

Bundan maada teminat mektupları yolsuzlukları faiz hadlerinin de yükseltilmesine imkân vermiştir. Bir çok bankalar kredi isteğinde bulunan ve durumları sıkışık olan bazı müşterilerine açtıkları kredilerin faiz oranlarını yükseltebilmek için kendilerine lüzumsuz olarak bir de teminat mektubu vererek onun da faizini almışlar ve bu suretle % 10,5 oranını geçmemesi gereken nizami faiz hadini % 15-17 oranlarına yükseltmişlerdir.

Böyle bir duruma, muamelâtını incelemekle görevli olduğumuz resmî bir bankada rastlayarak sebebini sordüğümüzde bankanın sorumlu müdürü :

"Ne yapalım, biz fazla faiz alamadığımızdan eline bir kartvizit geçiren bankamızın kapısına dayanıyor. Piyasadaki gayri meşru rekabete dayanabilmek ve bu arada bankamıza kâr sağlayabilmek için durumu şüpheli müşterilerimize bir de teminat mektubu hazırlıyorum ve bunu bankanın kasasında muhafaza ederek asıl senedin tahsilinde muameleden kaldırıyorum..." şeklinde itiraflarda bulunmuştur. Neyleyelim ki bu sayın müdür sonradan özel sektör bankalarına geçerek bu konudaki maharetini o alanda değerlendirmek istemişse de, resmî bankada gö-

revli iken verdiği teminat mektuplarından bazıları hakkında icra takibatına geçildiğinde, vaktiyle müdürü bulunduğu Banka Şubesinin, yüzbinlerce liralık zarara duçar ettiği anlaşılmıştır.

Bu gün dedileriyle ispat etmek imkânına malik olamadığımız ve fakat çok güvenilir kişilerden dinlediğimiz buna benzer bir sürü olaylar, teminat mektubu sisteminin açık kapılarından faydalanılarak nasıl zorlandığını, bankaların ve devletin nasıl zarara sokulduğunu gösteren tipik örneklerdir.

3 — Büyük hissedarların akrabalarına veya banka idarecilerinin yakınlarına açılan karşılıksız krediler :

Bankalar Kanununun 41. ve 42. maddeleri Banka idarecileriyle yönetim kuru üyelerine kredi verilmesini yasaklayan bir hükmü kapsamakta ise de, bunların yakın akrabalarına kredi verilmesini yasaklayan bir hüküm mevcut değildir. 42. maddede :

“Bir bankanın idare meclisi veya idare komitesi reis ve azaları hukuk usul ve muhakemeleri kanununun 245. maddesinde yazılı derecelerdeki akrabalarının kredi isteklerine ait müzakerelere katılamazlar ve bu işler hakkında oy veremezler...” denilmekte ise de çok gülünç bir yasaklamayı ortaya koyan bu maddenin uygulanmasında bütün yolsuzluk kapıları açık bırakılmıştır.

Örneğin, beş kişilik yönetim kurulundan bir üye yakın akrabasının kredi isteğine ait toplantıya katılmayarak diğer dört arkadaşının kararıyla bir kredi açılacak ve ertesi gün öteki üyelerden birinin akrabasına açılacak kredi diğer arkadaşların kararıyla verilebilecektir. Bu suretle komite içindeki ekonomik dayanışma ve kader birliği daha güçlü olarak sağlanmış olacak ve fakir halkın küçük taharruflarından biriken paralar da eş dost arasında rahatça bölüşülecektir. Nitekim 27 Mayıs Devriminden sonra tasfiye haline geçen büyük bir bankanın hesaplarının incelenmesi sırasında görülmüştür ki, Banka idarecilerinden birinin sa-

yın kayın babasına karşılıksız olarak 12 milyon lira kredi açılmış ve bu yüzden banka müşkül duruma düşmüştür.

Kanun yapıcısı bu kredinin konuşulduğu toplantıya damat beyin katılmasını yasaklıyarak bütün yolsuzlukların önlenebileceğine inanmış görünmekte ise de, liberal ekonomi sistemlerinde bu gibi göstermelik yasaklarla halkın aldatılması esas olduğuna göre, Bankalar Kanununun hazırlanmasında rol oynayan düşüncenin liberalizmin genel ilkelerine büyük bir sadakatle bağlı kaldığı anlaşılmaktadır.

4 — Hazineye az vergi ödemek için personel ve reklâm masraflarının lüzumsuz olarak kabartılması :

Ünlü Fransız yazarı Jean Jirodoux der ki,

“Liberal ekonomilerde kişiler aralarında birleşerek Banka kurmakta ve mevduat toplamakta özgürdürler. Fakir insanlar bu özgürlüğü kullanarak banka kuramıyorlarsa beceriksizliklerinden ve bunun sonucu olarak da fakir kalmalarından sorumludurlar.” Çok güzel bir espriyi dile getiren bu anlayışa dayanarak iddia ediyoruz ki, iktisaden geri kalmış olan yurdumuzda biraz açık göz, biraz işbilir ve biraz da varlıklı dostları bulunan kişilerin aralarında bir banka kurarak kısa zamanda zengin olmamalar için hiç bir sebep yoktur. Halkın mevduatını toplayabilmek için lotaryacılık metodları ustalıkla kullanılırsa, köşe başlarında süslü vitrinlerle güzel banka şubeleri açılırsa, açılış töreninde bulunarak bir miktar para yatıran hatırlı kişilere altın saatler, gümüş sigara tabakaları dağıtılsa ve bol viskili kokteyller düzenlenerek bu teşebbüs iyi reklâm edilirse, elbette başarıya ulaşacaklardır.

Çünkü bu gibi lüks masraflar, bankanın kârlarından düşülerek hazineye ödenecek vergiler azalmakta ve eğer çok talihsiz olaylar ve dostlar üzerinde batan paralar bankanın müşkül bir duruma düşmesine sebep olursa Merkez Bankasındaki avans hesabına dayanarak bir kenara çekilmek ve tedrici tasfiyeye gitmek yolu her zaman açık

bulunmaktadır. Bu yüzden şimdiye kadar hiç bir banka idarecisinin burnu kanamadığı gibi, bir aspirin alacak kadar dahi başının ağrıdığı duyulmamıştır. Bir bankayı batıran becerikli idareciler sermaye çevreleri arasındaki mesleki dayanışma gereğince hemen bir başka bankada görevlendirilmekte ve batırdığı bankadaki kıymetli tecrübelerinden yeni bankanın da istifade etmesi imkânı sağlanmaktadır.

Bundan maada özel bankaların personel masrafları hakkında gerek vergi kanunlarında ve gerekse bankalar kanununda hiçbir hüküm bulunmadığına göre bu gibi becerikli kişilere 5-10 bin liranın üzerinde ücret vermemek için hiç bir sebep yoktur. Hele büyük hissedarların yakışıklı damatları ve belgeli oğulları bu bankalarda öyle dolgun maaşlar almaktadırlar ki zavallı Devlet bankalarında ki küçük memurlar, böyle bir müesseseye kapılanmak için can atmaktadırlar.

Özel sermaye bankalarının en büyüklerinden birinin genel müdürü olan bir zat ayda 30 bin liranın üstünde gelir sağlarken, bir zamanlar ülkücü bir Maliye Müfettişi olarak gittiği küçük bir ilçede yaptığı bir soruşturmayı bilmem hatırlayacaklar mı? Hasta çocuğunu il merkezindeki bir doktora tedavi ettirebilmek için devlet kasasından 30 lira çekerek bir daha yerine koyamayan 45 lira aylıklı zavallı veznedar için, 50 sayfalık dehşetli bir rapor hazırlamış ve bu vatan haininin beş yıl süre ile hapsedilmesini istemişti. Başında bulunduğu bankadan hatırlı kişilere milyonlarca liralık krediler dağıtırken o zavallı veznedarı hatırlayarak vicdan azabı duyarlar mı?

Bununla beraber özel bankaların eski politikacılara ve devlet düşkünlerine yüksek maaşlar bağlayarak el altında bulundurmalarının bir faydası vardır ki, her hangi bir siyasi parti kabine teşkilinde müşkülâta uğrayak dışardan Bakan aramaya mecbur kaldığı hallerde, bulunacak kişilerin bu bakanların mâli müesseselerinde bir süre staj görmeleri ve libarel ekonominin çapraşık kurallarına daha yatkın olmaları sağlanmış bulunmaktadır.

Şimdi gelelim özel bankaların ödedikleri vergilerle personel masraflarına ve kâr durumlarına :

1965 yılında, mevcut 45 bankadan 11'i Devlet sermayesiyle kurulmuş resmî bankalar, 5'i yabancı bankalar, 6'sı mahallî bankalar ve 22'si de özel sermaye bankaları olarak çalışmakta idiler. Bunların personel masrafları ile Devlete ödedikleri vergi ve harçlar ve yıl sonu kârları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

Bankanın kuruluş şekli	Personel masrafları toplamı (1.000 TL.)	Devlete ödediği vergi ve harçlar toplamı (1.000 TL.)	1965 yılı kârı (1.000 TL.)
Resmi Bankalar	565.044	89.199	194.695
Milli Bankalar	280.208	44.345	73.084
Mahallî Bankalar	302	46	272
Yabancı Bankalar	42.711	8.231	14.358

Bu bankaların ödenmiş sermayeleriyle müşteriler üzerindeki alacakları ve diğer aktifler hesabındaki değerler aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

Bankanın kuruluş şekli	Ödenmiş sermayeleri (1.000 TL.)	Bankanın alacakları toplamı (1.000 TL.)	Diğer aktifler (1.000 TL.)
Resmi Bankalar	3.251.000	6.480.447	2.855.130
Millî Bankalar	288.130	5.482.169	566.637
Yabancı Bankalar	13.658	758.398	162.944

Yukarıdaki rakamların dile getirdikleri bazı gerçeklere kısaca değinmeyi faydalı bulmaktayız :

a) Resmi Bankalar bir yılda 565 milyon lira personel masrafı ödeyerek üçte bir oranında 194 milyon lira kâr sağladıkları halde özel sermaye bankaları 280 milyon liralık personel masrafları ödeyerek dörtte bir oranında 73 milyon lira kâr sağlamışlardır. Yani, her zaman israfli hareketlerinden şikâyet edilen devlet bankaları personel masraflarında daha tutumlu hareket ederek üçtebir oranında net gelir elde ettiği halde özel bankalarda bu oran dörtte birdir.

b) Özel kanunlarla kurulan resmi bankalar 1965 yılında Devlete 89 milyon lira vergi ve harç ödedikleri halde 22 özel sermaye bankası bunun yarısı kadar vergi ve harç ödemişlerdir. Bu da gösteriyor ki devlet resmi bankaların faaliyetinden daha fazla vergi sağlamaktadır.

c) İkinci cetvelde görülen diğer aktifler hesabının % 80'i batmış paralar mahiyetindedir. Resmi bankalar alacaklarının yağma yıllarında türlü politik etkilerle üç milyar liraya yükselmiş olmasına karşılık, özel sermaye bankalarında bu miktar "tasfiye halindeki bankalar hariç" 566 milyon liradan ibarettir. Ancak resmi bankalarda bu hesaplar daha samimi ve gerçeğe yakın olduğu halde özel sermaye bankalarının borçlu cari hesaplarla senetler hesabındaki alacaklarının ne kadarının takibe intikal ettiği ve ne kadarının şüpheli alacaklar mahiyetinde olduğu bilinmemektedir.

d) 22 özel sermaye bankasının 1965 yılında sağladığı 73 milyon lira net kârın :

36 milyon lirası Türkiye İş Bankasına,

12 milyon lirası Yapı ve Kredi Bankasına,

6 milyon lirası Akbanka ait olup geri kalan 19 bankanın yıllık kârları toplamı 17 milyon liradan ibarettir.

e) Özel sermaye bankalarından Türkiye İş Bankası ile Yapı ve Kredi Bankası yılda harcadıkları personel masraflarının % 25'i oranında net gelir sağladıkları halde De-

mirbank, İstanbul Bankası ve Şekerbank gibi bazı bankaların, yaptıkların personel masraflarının beşte biri ile onda biri arasında net gelir sağlayabildikleri anlaşılmaktadır.

f) Bu cetvellerdeki rakamlara göre resmî bankaların mali rantabilite oranları, özel sermaye bankalarından düşük görünmekte ise de bunun da bir çok sebepleri olduğu herkesçe bilinmektedir. Nitekim resmî bankalara kamu hizmeti niteliğinde öyle görevler verilmektedir ki, bu bankaların blâncoları ödenmiş sermayelerine nazaran çok az kârlarlar kapanabilmektedir. Ezcümle Ziraat Bankasına verilen tarım ürünlerinin müdahale mübayaaları, satış kooperatiflerinin finansmanı gibi görevler bu bankanın kârlarını normal oranların altına düşürmektedir.

Bu açıklamaları özetleyecek olursak millî bankaların net gelirleri, Personel masrafları, ödenmiş sermayeleri ve Devlete ödedikleri vergiler arasında dengeli bir orantının bulunmadığı ve her bankanın faaliyet şekline, kurucuların tutumuna, piyasa şartlarına göre bu oranların değişmekte olduğu sonucuna varırız.

Nitekim bu görüşlerimiz Devlet Plânlama Teşkilâtı'na da doğrulanarak 1969 yılı Kalkınma Programı'nda kredi maliyetinin yüksekliğine değinilmekte ve :

“Banka kredilerinin maliyetlerini olumsuz yönde etkileyen başlıca faktörlerden biri olan bankaların hizmet giderlerini sınırlamak amacı ile, sistemin kendi içinde gerekli tedbirlerin alınması, banka hizmetlerinde etkenlik ve ucuzluk konularına önem verilmesi, Bankalar Birliğinin sorumlulukları arasındadır” denilmektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın etkisiz bir temennisinden ibaret kalan bu görüşe, bankaların katılıp katılmayacakları bilinmemekte ve Bankalar Birliği'nin bu temenniyi yerine getirmek için ne gibi yetkiler kullanacağı anlaşılamamaktadır. Ateşli hastalarını üfürükle tedavi eden kocakarılar gibi, Devlet Plânlama Teşkilâtı da eli kolu bağlı bir örgüt olarak sadece temenniler ileri sürmekte ve

bunların uygulanmasını sağlayacak hiç bir müeyyideye sahip olmadığından bu dilekler yerine getirilmemektedir.

Liberal eğilimli bir plânlama anlayışına dayanan ve özel sermaye bankalar için emredici nitelikte tavsiyelerde bulunamayan Devlet Plânlama Teşkilâtı, Kalkınma Programlarında ileri sürdüğü temennilerden uygulanmayanlarını bir kitapta toplamış olup, bu belgeden edindiğimiz bilgilere göre Plânlama Teşkilâtı'nca özel sektör iş adamlarına yapılan tasfiyelerin ancak üçte birinin yerine getirildiği ve diğerlerinin havada kaldığı anlaşılmaktadır.

5 — Özel Sermaye Bankalarına Devletçe yapılan bazı yardımların gereksizliği :

Devlete ait paraların normal olarak resmî bankalarda muhafazası gerektiği halde, bazı siyasi müdahaleler neticesinde, özel sermaye bankalarına yatırımlarda bulunulduğu görülmüştür. Ezcümle 1965 yılında :

Türkiye İş Bankasına 301 milyon lira,
Yapı ve Kredi Bankasına 14 milyon lira,
Türk Ticaret Bankasına 14 milyon lira,
Şekerbanka 10 milyon lira, _____
Anadolu Bankasına, 6 milyon lira, _____

Türkiye Kredi Bankasına 6 milyon lira.
resmî mevduatta bulunulduğu anlaşılmaktadır. Bunların dışında yine Resmî Bankalardan özel sermaye bankalarına kısa vadeli encaissement mahiyetinde yatırımlar yapıldığı görülmektedir. Bu paraları temin yolunda özel sermaye bankalarının idarecileri ile resmî mevduatı yatırmaya yetkili kişiler arasında anormal pazarlıkların cereyan ettiği ve hatta bazı kişilere bu yoldan büyük krediler sağlandığı söylenmektedir.

En son örnek olarak gazetelere intikal eden bir olayı hatırlatmak isteriz ki, halen tasfiye halinde bulunan Tür-

kiye Kredi Bankasına, İstanbul Defterdarlığının tahsilâtına ait paraların yatırılması karşılığında, Sayın Defterdarın ortak olduğu bir şirkete büyük krediler sağlanmıştır. Keza, İstanbul İcra Dairelerinin paralarını kendi bankalarına yattırabilmek için bir özel sermaye bankasının çok cazip tekliflerde bulunduğunu bir yetkilinin ağzından dinlemiştik.

Bütün bu olaylar özel sermaye piyasasını kokuşturan, kişilerin ahlâkını bozan ve türlü dedikodulara sebebiyet veren kötü örneklerdir. Bankalar Kanununun bu olayları önleyici hükümleri ihtiva etmemesi ve bu kanunun liberal bir ekonomi anlayışı ile hazırlanmış olması, bu yolsuzlukların meydana gelmesine sebebiyet vermektedir.

6 — Yeminli Bankalar Murakıplarınca kredi işlemlerinin yeterli kadar murakabe edilmemesi ve raporlarda yazılan tenkitlerin değerlendirilmemesi :

Bankaların işleyişlerini kontrol ve murakabe etmek üzere bir murakaba teşkilâtı kurulması düşünülererek yeminli bankalar murakıplığı ihdas edilmiş olup bu konuda Bankalar Kanununun 61. maddesinde :

“Bankalar Kanunu ile diğer kanunların bankalarla ilgili hükümlerinin tatbikatı Maliye Bakanlığına bağlı bankalar yeminli murakıp ve muavinleri tarafından murakaba edilir...” denilmektedir. Keza Kanunun 60. maddesinde:

“Bankalar yeminli murakıplarınca yapılan tetkikat neticesinde Bankaların mali bünyelerinin taahhütlerini karşılayamayacak derecede zaafa uğramış bulunduğunun veya bu durumun tahakkuk etmek üzere olduğunun tesbiti halinde... gerekli bilcümle tedbirleri almak üzere Maliye Vekiline yetki verilir.” denilmektedir.

Kanun bu sarîh hükümlerine rağmen 1958 yılından beri hiç bir banka hakkında böyle bir tedbir alınması yoluna gidilmemiş, ancak 1960 Devriminden sonra arka arkaya yıkılmaya başlayan özel bankaların durumları gözönünde bulundurularak 153 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanunun geçici

birinci maddesinde, Bankaların her yıl bilânçolarındaki tasarruf ve ticarî mevduatları toplamının binde yarımı oranındaki bir parayı Merkez Bankasında açılacak fon hesabına yatırmaları emredilmekte ve bu fonlara tedrici tasfiye heline geçen Bankalara yardım edileceği gösterilmektedir.

Bu kanunun 2. maddesinde ise "...tasfiye neticesinde tahassul edecek nihai ve kati açık tesis edilecek fondan ödenir." denilmektedir. Halbuki Yurduumuzdaki bütün bankaların tasarruf mevduatı ile Ticarî mevduatları toplamı her yıl 10-15 milyar lira arasında değiştiğine göre binde yarım oranındaki karşılıklardan birikecek fon hisseleri yılda 5-6 milyon lirayı geçmemektedir.

Nitekim 1966 yılı Kasım Ayına kadar bu hesapta biriken paraların toplamı ancak 25 milyon liraya ulaşmış ve tasfiye haline geçen Bankalara yardım olarak ödenen paralar ise 240 milyon lirayı aşmış bulunmaktadır. Kanunda tarif edilen "Nihai ve kat'i" açık miktarı henüz bilinmemekle beraber bunun 500 milyon liradan aşağı olmayacağı tahmin edilmektedir. Bu durum karşısında sadece bu yedi bankanın açıklarını kapatacak fonların birikmesi için 50-60 yıllık bir zaman ihtiyaç hasıl olacaktır.

Liberal ekonomi rejiminin değişmez kurallarından birisi de özel sermaye sahiplerinin kendi aralarındaki dayanışma olduğuna göre, özel sermaye bankalarındaki yolsuzluklardan doğacak zararların, kendi aralarında bölüşülmesi, bundan resmî bankaların ve hele emisyon bankası olan Merkez Bankasının zarar görmemesi gerekmektedir. Devlet baba iflas eden bankalara para basarak yardım edecekse bu yolun sonu korkunç bir enflasyon çukuruna gideceğinden 153 sayılı kanundaki bu mecburiyetin, sadece özel sermaye bankalarına yüklenerek her yıl hasıl olan kârlarından iflâsa sürüklenen meslektaşlarına yardım etmeleri sağlanmalıdır. Liberal ekonomiyi hararetle savunan özgür düşünceli bilim adamlarımızdan ve özel bankalardaki yüksek ücretli hukukçularımızdan bu konudaki düşüncelerini ortaya

sererek liberal düzenin ana ilkelerini savunmalarını bekleriz.

153 sayılı kanunun diğer sakat bir yönü de, aciz haline düşen bankalara tedrici tasfiye hakkı tanınarak bunlara yardım edilmekte ve belki de hileli iflâsla bitecek bir akıbetten kurtarılmaktadırlar. Suçlulara merhamet ve suçların affedilmesi, ancak adalet mekanizmasının yetkileri arasında olması gerekirken, suç üstü yakalanan bu açık göz kişilere yapılan atıfet, fakir halkın aleyhine yapılmış bir lûtuftan başka bir şey değildir. Fakat ne yazık ki böyle bir karar, askerî İdarenin hüküm sürdüğü Millî Birlik hükümetleri zamanında çıkarılmış olup karma ekonominin karmanyolacı metodlarına nüfuz edemeyen askerlerimizi bu konuda mazur görsek bile, onlara müşavirlik yapan bilgili uzmanların gafletlerini affedemiyoruz. Bu konuda özel olarak edindiğimiz bilgilere göre bu kanun 13/Kasım/1960 tafsîyesinden önce Maliye Bakanlığı tarafından Millî Birlik Komitesine sevk edilmiş ve bu komitenin İktisat ve Maliye Komisyonunca red edilmiştir. Sonradan ne gibi etkilerle tekrar ele alındığı bizce bilinmediğinden sayın komisyon üyeleri üzerinde bazı tazyikler yapılmışsa kendilerinin bu konuda açıklama yapmaları faydalı olacaktır.

II. KREDİ MEKANİZMASINDAKİ UYGULAMA AKSAKLIKLARI VE ÖZEL SERMAYE BANKALARININ AŞIRI KÂRLARI :

Yukarıdaki bölümde verilen izahlarla kredi mekanizmasında görülen aksaklıklar açıklanmıştır. Bunun dışında Bankalar Kanunundaki noksanlıklardan ileri gelmeyen bazı aksaklıklar ve yolsuzluklar daha vardır ki, 1967 yılı rakamlarına dayanarak bu konuları açıklamaya çalışacağız.

1 — Özel Bankaların 1967 yılı kârları :

Türkiye Bankalar Birliğince yayınlanan 31 sayılı bülten-deki bilgilere göre 4 grupta toplanan resmî ve özel sektör bankalarının 1967 yılı kârları şu şekilde dağıtılmaktadır :

Kuruluş şekli	İtibarî sermayesi Milyon TL.	Yıl sonu kârları Milyon TL.
Kamu sermayesile kurulanlar	5.080	328
Özel sektör bankaları	413	129,6
Mahalli bankalar	5	0,4
Yabancı bankalar	14	25,7
Toplam :	5,512	483,7

Yukarıda görüldüğü üzere yurdumuzda 5,5 milyar liralık sermaye yatırıma karşılık bankacılık faaliyetinden yılda ortalama % 8,8 oranında 483 milyon lira kâr sağlanmaktadır. Halbuki özel sermaye bankalarında bu nisbet % 32 oranına ve yabancı sermaye bankalarında ise % 200 oranına yükselmektedir.

Bankaların rantabilite hesaplarında sadece sermayeleri nazarı alınmayarak, ihtiyat ve karşılık hesaplarında gösterilen diğer öz kaynakların, mevduat miktarının da gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Ancak yine de özel sermaye bankalarının kamu sermayeli bankalara nazaran çok yüksek oranlarda kâr sağladıkları bir gerçektir.

Öte yandan özel sermaye bankaları 1967 yılında topladıkları 11 milyar liralık mevduata karşılık % 1,3 oranında 130 milyon lira net kâr elde ederken yabancı uyruklu bankalar 1 milyar liralık mevduattan % 2,6 oranında 26 milyon lira kâr sağlamışlardır. Yabancı uyruklu bankalar öden-

miş sermayelerine ve halktan topladıkları mevduata nazaran bu derece yüksek kârlar elde ederlerken milli bankalarımızın yarı yarıya kârlı durumda çalışmalarını, bunların devlete vergi olarak ödemeleri gereken yüksek kazançlarını lüzumsuz ve israfli masraflar yaparak düşümlerinden ve bu suretle sermaye piyasasında gayri meşrû rekâbete yol açmalarından ileri gelmektedir.

Bir özel bankanın sayın kurucusu bir kokteyl konuşmasında "Bankasının yöneticisi kadrolarında eski Bakanlardan 15 kişiyi barındırdığını ve sadece kendi bankasındaki elemanlarla bir koalisyon kabinesi kurabileceğini..." öğünerek ifade etmiştir. Gazetelerde basılan çarşaf gibi ilânlar, büyük caddeleri süsleyen bol ışıklı reklâmlar, yüksek mevduat saplerine dağıtılan kıymetli hediyeler, radyo saatlerini dolduran lüzumsuz gevezelikler, lötoryalar, piyango-lar... bunların hepsi fakir halkın sırtından sağlanan ölçsüz kazançların hovardaca israfından başka birşey değildir.

Bugün müşterilerinden %10,5 faiz alarak borç para veren ve bilânçolarına göre sermayelerinin %32'si oranında kâr sağladıkları anlaşılan özel sermaye bankalarının lüzumsuz masrafları kısıtlanarak gayri meşrû rekâbet imkânları önlenbilirse bu bankalar %7 faiz oranı ile çalışsalar bile yine de milyonlarca lira kâr sağlayabilirler. Ama liberal ekonominin genel kurallarından biri de piyasada lüzumsuz sirkülasyon ve spekülasyon imkânları yaratarak açığöz adamların bol paralar kazanmalarını sağlamak olduğuna göre Devlet radyosunu dolduran manasız şaklabanlıkları susturmak için radyomuzun düğmesini çevirmekten başka çaremiz kalmamıştır.

Resmî bir banka genel müdürünün özel kalem odasında rastladığımız mini etekli ve güzel bir bayan haftada elli nusha bastırdığı açık saçık bir dergi için ilân almaya geldiğini ve bir partinin balosunda çıplak ata binerek şöhet kazandığını öğünerek anlatmakta idi. Evli olmayan bu bayanın sonradan babasız bir çocuk doğurduğunu öğrenince çıplak ata binmesinin cezasını çektiğine hükmetmiş ve fa-

kat bu çocuğun bakılıp beslenmesi masrafları bu ata sahip çıkan sayın genel müdürlerin boyunlarına borç olmuştur.

2 — Faiz oranları ve gider vergisi :

Bankaların yöneticileri, yapılan bunca eleştirilere omuz silkerek kâr sağlama amacı ile kanunların açık hükümlerini bile çiğnemektedirler. Netekim gider vergisi kanununu incelemek, bu iddiamızı ispatlamamaya kâfidir.

Söyle ki, 6802 sayılı Gider Vergisi Kanununun 28. maddesinde :

“Banka ve Sigorta Şirketlerinin her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleleri ve kendi lehlerine aldıkları paralar muamele vergisine tabidir...” denilmekte ve aynı kanunun 30. maddesinde ise:

“...Banka ve sigorta muameleleri vergisini banka ve bankerlerle sigorta şirketleri öderler...” şeklinde bir kayıt bulunmaktadır. Bu hükümle, alınacak muamele vergisinin banka ve sigorta şirketlerince ödeneceği açıkca gösterildiği halde resmî ve özel sektör bankaları yıllardan beri bu vergileri de müşterilerinden tahsil etmekte ve bu suretle faiz oranlarını yükseltmektedirler. Buna benzer bir vergi anlaşmazlığı dolayısıyla Adalete intikal etmiş bir konuda Yargıtay İcra ve İflâs Dairesince verilen 22.4.1963 gün ve 5055 sayılı kararda “...Gider vergisinin müşteriden alınamayacağı...” bildirildiği halde tatbikat hâlâ eski şeklinde devam etmekte ve milyonlarca vatandaştan alınan nizamî faizin % 20’si oranındaki gider vergisi bu vatandaşlardan tahsil edilmektedir.

Bankalar Birliğince yayınlanan 31 sayılı bültenin 7/B No.lu cetvelinde özel sektör bankalarının 1967 yılında müş-

terilerinden faiz ve komisyon olarak 908 milyon lira tahsil ettikleri gösterilmektedir. Ayrıca banka hizmetleri karşılığında alınan diğer faiz ve komisyonlar da 229 milyon liraya ulaşmaktadır. Bu faiz ve komisyonların içinde hazineye ödenmek üzere müşterilerden tahsil edilen % 20 oranındaki gider vergileri de dahil olduğundan bir milyar liralık faiz gelirlerinden, müşterilerden vergi karşılığı olarak alınan 200 milyon lira indirilecek olursa 1967 yılında 130 milyon lira net gelir sağladıkları anlaşılan özel bankaların bilâncolarını toplam olarak 70 milyon liralık bir zararla kapamaları icabeder.

Kanunun bir açık noktasından faydalanarak faiz oranlarını yükselten resmî ve özel sektör bankalarının bu haksız kazançlarını önlemek için Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Odalar Birliğinin gerekli teşebbüslere geçmesi ve bankalardan borç para alan milyonlarca vatandaşın sömürülmesini önleyecek çarelerin aranması gerektiği kanısındayız.

3 — Kamu bankalarında gereksiz ödemeler :

Özel sektör sermaye bankalarının kendi mensuplarına ödedikleri ölçsüz ücretlere ve sağladıkları bazı özel menfaatlere özenen Devlet sektörü bankaları da, bazı muvazaalı yollarla memurlarını tatmin etmek ve belirli kişilere kanunsuz ödenmelerde bulunma yoluna girmişlerdir.

Ezcümle, Ziraat Bankasının sermayesile kurulan ve faaliyetinin geniş bir kısmı bu bankanın sigorta işlerine hisar eden "Başak Sigorta" şirketi, iki yıldan beri banka mensuplarına sigorta ekspertiz ücreti olarak bazı paralar ödemekte ve banka yöneticileri de bu hususa seyirci kalmaktadırlar. Söylendiğine göre bazı büyük şube müdürleri yılda 70-80 bin lira ekspertiz ücreti alarak maaşlarını genel

müdürün maaşının birkaç katına yükseltmekte ve bu tatbikat bir Danıştay kararına dayanmaktadır.

Ticaret Bakanlığınca banka memurlarının sigorta ekspertiz ücreti adıyla bir para alamayacaklarına karar verilmesi üzerine bazı şube müdürleri Danıştay'a baş vurarak iptal davası açmışlar ve Danıştay 12. Dairesinin oy çokluğuyla verdiği bir kararla Bakanlık emrini iptal ettirmiştir. (12. Daire 1966/1736 No.lu karar)

Ziraat Bankasının şube müdürleri sigorta şirketlerinin Murakabesi hakkındaki 7397 sayılı kanunun 38. maddesinde gösterilen "sigorta eksperliği" vasfını haiz olmadıkları halde, normal görevleri dolayısıyla ifa ettikleri bazı sigorta işlemlerinden dolayı ekspertiz ücretleri almakta ve 440 sayılı kanunun 32. maddesine aykırı olan bu tatbikat kimsenin başını ağrıtmadan devam etmektedir.

4 — Teşvik ikramiyeleri ve reklâm masrafları :

Yurdumuzda Kredi piyasasındaki gayrimeşru rekâbeti teşvik eden etkenlerden biri de müşterilere tasarrufu teşvik adıyla dağıtılan ve her yıl bir kaç çekilişle reklâm edilen Loteryacılık metodudur. Her gün Radyolarımızı işgal eden reklâm saatleri evler, apartman daireleri, plâj siteleri, altın ikramiyeleri gibi piyango dağıtımının çeşitli ilânlarıyla dolup taşmaktadır. Bir köşesinde 500,— liracığı olan vatandaşlar işini gücünü bırakıp çekiliş günlerini izlemekte ve bir Bankadan aldığı paralarını öteki Bankaya yatırarak talih kuşunu kovalamaktadırlar.

Bu suretle Bankaların mevduat hesapları lüzumsuz olarak kabarmakta ve ilgililer bunun gerçek sebebini bildikleri halde "mevduat yıldan yıla artıyor, halkın tasarruf gücü çoğalıyor..." diye öğünmektedirler. 1967 yılında millî ban-

kaların yıl sonu kârlarıyla tasarruf mevduatı hesaplarında toplanan paralar ve teşvik ikramiyeleri aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir:

Bankanın adı	1967 Yılı Kârı Milyon T.L.	Tasarruf mevduatı Milyon T.L.	Teşvik İkramiyesi Milyon T.L.
Türkiye İş. B.	60,5	4,000	16
Yapı ve Kredi B.	28	1,500	8,3
Türk Ticaret B.	6	498	3,2
Akbank	15,5	907	4,4
Garanti Bankası	4	377	2,2
Osmanlı Bankası	11,7	525	3
Banko di Roma	7	53	—
Hollan dışı Bank.	1,6	21	—

Yukarıdaki çizelgede görüldüğü üzere, özel sermaye bankalarından İş Bankası ile Yapı Kredi Bankası ve Türk Ticaret Bankası 1967 yılında toplam olarak 94 milyon liralık kârlarına karşılık % 29 oranında 27,5 milyon lira tasarrufu teşvik ikramiyesi dağıtmışlar ve diğer masraf ve zararlar hesabında görülen Milyonlarca liralık ilân ve reklam masrafı yapmışlardır.

Halbuki aynı çizelgenin alt bölümünde gösterilen yabancı Uruklu 3 Banka toplam olarak 20 milyon lira kâr sağladıkları halde bunun % 14'ü oranında 3 Milyon liralık teşvik ikramiyesi dağıtmışlardır. Bu Bankaların ilân ve reklam masrafları da o oranda düşük olup bir birlerinden müşteri çekmek için gayrimeşru rekâbet yollarına girmeyen yabancı bankalar daha verimli ve daha rasyonel çalışmaktadırlar.

Millî bankaların teşvik ikramiyeleriyle ilân ve reklâm masraflarını arttırmalarının bir diğer sebebi de, bunların devlete vergi olarak verecekleri paraları Hazine'den kaçırarak masraf olarak şuna buna dağıtmayı tercih etmeleridir. Az masrafla çok kâr sağlayan ve daha fazla mevduat toplanan bir şirket yüksek kârları üzerinden büyük miktarlar'da vergiler ödiyeceğinden Hazineye fazla vergi ödemekten ise eski politikacıları, dost ve akrabaların kurdukları ilân ve reklâm müesseselerini daha kârlı bulmakta ve bu suretle masraflarını lüzumsuz yere şişirerek kredi maliyetinin yükselmesine sebep olmaktadır.

Bu masraflar dışında büyük mevduatta bulunan parababalarına özel pazarlık yapılarak bazı menfaatlar sağlanmakta ve bu kişilere normal hediyelerin dışında taban hahıları, altın saatler ve çok kıymetli vazolar hediye edilmektedir. Kalkınmakta olan fakir bir memleket halkının en önde gelmesi gereken düşük faizli kredi ihtiyacı, bu suretle önlenerek, borca girenlerin mahvolmaları ve yıkılmaları pahasına millî bankacılarımız büyük kârlar sağlamaktadırlar.

Esasen bu Bankaların çoğu görünüşleri itibariyle Halka açık sermaye bankaları olarak kurulmuşlarsa da halen Hisse senetleri Borsada kayıtlı bulunan 32 özel sermaye ortaklığından ancak 12 sinin hisse senetleri üzerinde muamele yapılmakta ve diğer 20 ortaklığın hisse senetleri borsalarda hiç bir muamele görmemektedir.

Nominal değerlerine göre en fazla yükseliş gösteren aksiyonlar İş Bankasının kurucu hisse senetleriyle Sanayi Kalkınma Bankasının III. tertip hisse senetleridir. İş Bankasının 500 liralık kurucu hisse senetleri borsada 8500 liradan, Sanayi Kalkınma Bankasının hisse senetleri 1235 liradan alınıp satılmaktadır.

5 — Bankaların hileli iflâsları :

Kontrolsuz ve başı boş işleyen kredi mekanizması türlü israflar, adam kayırmalar ve yolsuzluklar dolayısıyla, kısa zamanda bataklığa saplanmış ve 27 Mayıs devriminden sonra ardarda 7 özel sermaye bankası tasfiye olunmuştur. Yurdumuzda faiz oranları Batı Ülkelerine nazaran daha yüksek olduğu halde ve yabancı uyruklu Bankalar her yıl ödenmiş sermayelerin bir kaç misli kâr sağladıkları halde millî bankalarımızın tasfiyeye gitmeleri, kredi yağmasının bir sonucudur. Hatırlı kişilere açılan karşılıksız krediler bir çok bankanın iflâsına sebep olmuştur.

Son on yıl içinde tasfiyelik hale gelen bu 7 bankanın aktif hesaplarında görülen 350 Milyon Liralık alacakların % 80'ni karşılıksız ve tahsil edilemez bir durumdadır. Bu bataklık örneklerine Kamu Sermayesiyle kurulan Bankalar da bile rastlanmaktadır.

Ziraat Bankasının 1963 yılı sonunda 216 Milyon Liraya ulaşan takipteki alacaklarının sadece 60 Mutlu Firma üzerinde bulunduğu ve bu alacaklardan yıllardan beri bir kurş tahsil edilemediği görülmektedir. Diğer resmî bankaların takipteki alacaklarıyla birlikte 7-8 yüz Milyon liraya ulaşan bu bataklık paralar, açıkça söylemek gerekirse, politika kodamanlarıyla hatırlı kişilerin üzerinde bulunmakta ve çeşitli yollarla icra takipleri aksatılarak tahsil edilememektedir.

Öte yandan büyük miktardaki borçlarını ödemiyecek bankaları dolandıran bu becerikli kişiler,, başka yollarla dümenlerini yürütürken, müşterilerin yatırdıkları paraları ödeyemeyecek duruma düşen bankalara, bu fakir milletin ödediği vergilerden yardımlar yapılarak iflâsları önlen-

mekte ve zoraki şekilde ayakta tutulmaktadırlar. Yarış atlarına koşulardan önce yapılan doping iğneleri gibi sun'i metodlarla ayakta tutulan bu bankalar her yıl 3-5 milyon lira zarar ederek gittikçe daha müşkül durumlara düşmektedirler.

Bu güne kadar tasfiye haline gelmiş olan bu bankaların yöneticilerinden hiç birine, açtıkları karşılıksız kredilerin ve batırdıkları paraların hesapları sorulmadığından, sayın yöneticiler yakın dostlarına, akrabalarına ve hatta gizli ortaklarına verdikleri bu paraları bankalar kapandıktan sonra beraberce yemektirler. Nitekim 27 Mayıs devriminden sonra tasfiye olunan bu bankalardan birinde yapılan soruşturmalarla, banka kurucularından birinin kayın pederine 12 milyon lira vererek tahsil edilmediği ve bu alacağın bankanın müşkül duruma düşmesine sebep olduğu anlaşılmıştır.

DEVLET Baba zararları bütçeden karşılayacak olduktan sonra ne gam? Liberal soygun düzenlerinde "At binenin, kılıç kuşananın" değil mi? Hele tasfiyelik hesaplar devlet sırrı gibi gizlenerek sayın batakcılar halktan saklanabildiğine göre, borçlarını ödemeyenlerin itibarları da korunduğundan, rahat rahat başka bankaları dolandırabilmektedirler. Bu soygunun ciddi olarak önlenmesi isteniyorsa akla gelen ilk tedbir, Bankalar kanununun tadil edilerek miktarları 100 bin lirayı aşan ve borçlarını ödemiyen borçluların kamu oyuna duyurulmaları gerekmektedir. Bu suretle ticari itibarının büsbütün sarsılacağını, halk nazarında kötü kişi olarak tanınacağını anlayan açık-gözler, borçlarını ödemekte biraz daha gayret gösterebilirler

Bundan başka mademki deviet özel sermaye bankalarına yatırılan paraları garanti ederek icabında bunlara

bütçeden yardım sağlamaktadır. O halde çok yetersiz bir kadro ile çalışan "YEMİNLİ Bankalar Murakipleri" örgütü takviye edilerek bütün risklerin Banka murakiplerince elenmesi ve tahsil edilemeyecek duruma düşen banka alacaklarından dolayı, yöneticiler hakkında daha ciddi soruşturmalar yapılması gerekmektedir. Bu günkü uygulama şekli ile Bankalar kanunu kötü yürekli ve dalâverci kişileri korumakta olduğundan, kredi piyasasındaki başıbozukluk liberal kanunlarımızın yüksek himayesinde sürüp gitmektedir. Mali durumunun çok bozuk olduğu bilinen bir firmaya bile bile yüksek miktarlar'da krediler açan banka yöneticileri, kayıtlara geçen resmî faizlerin dışında kendilerine de bir pay çıkararak, hem bankayı ve hem de kredi alan kişiyi felâkete sürüklediklerinden, bunlar hakkındaki kanuni cezaların arttırılması ve bu yüzden bir bankadan atılan kişinin diğer bankalar'da da çalıştırılmaması lâzımdır.

6 — Kredi yolsuzluklarının önlenebilmesi için düşünülen tedbirler :

Yukarıdan beri açıkladığımız nedenlere dayanarak iddia edebiliriz ki, bugünkü Bankalar kanunu her türlü kredi yolsuzluklarını önleyecek nitelikte değildir. Yeni Anayasamızın kapsadığı Sosyal Devlet anlayışına göre bu kanunun yeniden ele alınarak:

1 — Teminat mektubu, açık krediler ve iştirakler hakkında hiç bir ayrıcalık yapmaksızın tahdit edici hükümler konulması,

2 — Hısım akraba, eş dost arasında kredi yağmasını önleyecek ve ağır ceza müeyyidelerini kapsayacak tedbirler alınması,

3 — Merkez Bankasınca özel senetlerin reiskont muamelelerinde daha sıkı bir kontrol tesis edilerek bankaların ve şahısların reiskont limitlerinin yeniden gözden geçirilmesi,

4 — Yeminli bankalar murakıplığı teşkilâtının takviye edilerek, her yıl her bankanın 100 bin lirayı aşan bütün kredilerinin ve risk hesaplarının elden geçirilmesi,

5 — Halen aktif hesaplarda tutulan paraların Bankalar birliğince kurulacak ve Yüksek Denetleme kurulundan bir uzmanın da katılacağı özel bir heyet tarafından incelenerek, tahsil kabiliyetini kaybetmiş olanların zararlar hesabına aktarılması,

6 — Bankalara 100 bin liranın üzerinde borçlu olup borcunu ödemeyen müşterilerin Bankalar Birliğince genel oya duyurularak saf yürekli vatandaşların açık göz adamlar tarafından aldatılmasına mani olunması,

7 — Özel sermaye bankaları arasında bir nevi kredi sigortası kurularak aciz haline düşen bankalara bu sigorta tarafından yardım yapılması,

8 — Bankalarda ücretlerin, reklâm masraflarının ve çekiliş ikramiyelerinin sınırlandırılarak, bu yoldan vergi kaçırılmasının önlenmesi,

9 — İştiraklere açılacak kredilerle ayrılacak sermayeler hususunda her türlü istisna hükümlerinin kaldırılarak, banka iştiraklerinin çok zaruri hâllere inhisar ettirilmesi,

10 — Devlet, Kamu Ekonomik Teşebbüsleri ve hayır cemiyetleri paralarının Özel sermaye bankalarına yatırılmasını yasaklayan hükümler konulması,

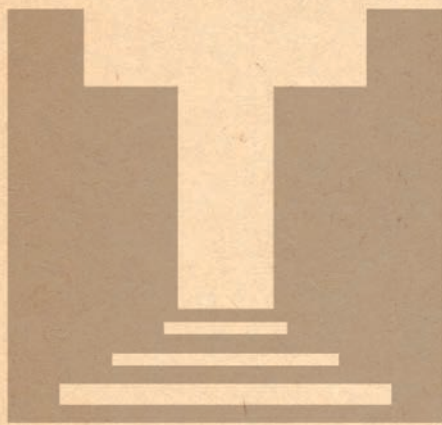
11 — Banka kredilerini tanzim komitesi ile Bankalar Birliği müessesesine kerdî mekanizması üzerinde daha et-

kili ve düzenleyici bir çalışma imkânı sağlayacak yetkiler tanınması.

gibi tedbirler hatıra gelmektedir. Geri bırakılmış olan Yurdumuzda fakir halk kitlelerinin kredi yoluyla, daha uzun bir süre sömürülmesini önlemek için yapılacak mücadelede her namuslu aydının görev alması ve bildiklerini ortaya sermesi gerektiği kanısındayız.

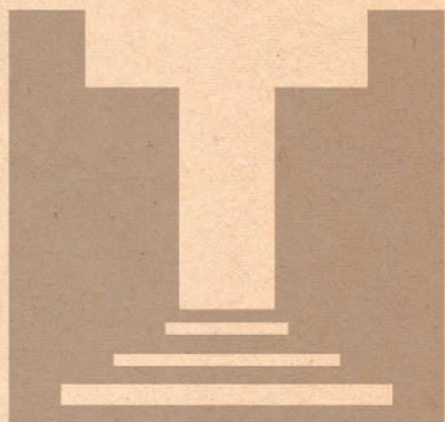
Öte yandan Bankaların verdikleri paralarla işleyen "Bankalar Birliği"nin sadece Devlete karşı Bankacıları korumak ve halkın yüksek faizlerle sömürülmesini sağlamak görevlerinin dışında bu konularla da ilgilenmesini ve özel bankaların sorumlu yöneticileri hakkında gizli sicil fişleri tutmasını dilemekteyiz. Bankalardan yüksek paralar dolandıran hatırlı kişilerin, halka duyurulması işi de Bankalar Birliğince yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Tasfiyelik hesapların karanlığına saklanan becerikli kişilerin, başları ağırmeden rahatça uyumaları önlenmelidir. Parlak konuşmalarda Kredi Sanayii diye adlandırılan bankacılık, banka yöneticileri ile müşteriler arasında karşılıklı güven duygusuna ve dürüst ilişkilere dayanması gereken ticari bir muamele olduğundan, bu konularda gerekli tedbirlerin bir an önce alınmasını ve fakir halk yığınlarının kredi yolu ile soyulmasının önüne geçilmesini dilemekteyiz.

HİLMİ ÖZGEN

TÜSTAV

Hilmi Özgen'in yakında çıkacak olan Ekonomik Sorunlarımız adlı kitabından alınmıştır.

TÜSTAV

TÖS EĞİTİM EL KİTAPLARI

- Öğretmenin Uyandırma Görevi
- Sendika ve Grev
- Türk Halkının Beslenme Sorunu
- Toprak ve Tarım Sorunu
- Dünya Olayları ve Dış Politikamız
- Kredi Yağması
- Montaj Sanayii
- Savunma Stratejisi ve Ulusal Ordu
- Türk Eğitimin Çıkmazları
- Öğretmen ve Politika
- Maden Sorunumuz
- Petrol Sorunumuz
- Sayılarla Ülkemiz Türkiye
- Dış Yardımla Kalkınma Olur mu?
- Türkiye'de Sosyal Sınıflar
- Sağlık Sorunumuz
- İlaç Sömürücülüğü
- Ulusal Gelir Dağılımı
- Doğum Kontrolü
- Özel Yüksek Okullar
- Faşizm
- Yeni Sömürgecilik
- Konut Sorunumuz
- Ortak Pazar
- İnsanlığın Üretim Aşamaları

Bu el kitapları, konuyu en iyi bilen uzmanlara yazdırılmaktadır.

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER SENDİKASI
GENEL MERKEZİ

Gazi M. Kemal Bulvarı 14/1
Yenişehir — ANKARA

Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın üyeleri için çıkardığı bu el kitapları, toplum ve ülkemizin temel sorunlarına ilişkin öz bilgileri kapsamaktadır. Devrim için eğitimin ana gereci; toplum ve ülkemizin içinde bulunduğu durumu halka açıklayan doğru ve sağlam bilgidir. Bu bilgiler ne kadar çok insana ve kitleye malolursa, devrimci bilinç ve eylem o kadar güçlenir. Öğretmenlerimiz bu bilgileri sınıf içinde ve sınıf dışındaki etkinlikleri sırasında kullanacaklardır. Eğitim El Kitapları devrimci eğitim eyleminde başlıca kaynağımız olacaktır.

FİYATI : 100 KURUŞ